

TOHOLAMMIN KUNNAN LAUSUNTO KESKI-POHJANMAAN MAAKUNTASTRATEGIASTA 2040 JA MAAKUNTAOHJELMASTA VUOSILLE 2022 – 2025

Kh 08.11.2021 § 58

Valmistelija kunnanjohtaja Jukka Hillukkala, puh. 040 1505201

Lausuntopyyntö:

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategia 2040 ja maakuntaohjelma 2022–2025

Kaustisen seutukunta (Halsua, Kaustinen, Lestijärvi, Toholampi ja Veteli) toteaa lausunnossaan, että maakuntaohjelman sisällöt ja tavoitteet vastavat yleisesti ottaen Kaustisen seudun kehittämistavoitteita. Lisäksi haluamme tuoda esiin seuraavia huomiota:

1. Huomioita maakunnan tilannekuvaan, kehitysnäkymiin ja tavoitteisiin Kaustisen seudun näkökulmasta:

Seudun kehitysnäköymät pitkällä aikavälillä ovat kääntyneet huomattavasti myönteisemmäksi viimeisen kahden vuoden aikana, joka heijastuu laajasti eri sektoreille ja toimialoille, väestödynamiikkaan, aluetalouteen ja elinkeinoelämään. Suomessa kuten koko maailmassa, on käynnissä hyvin voimakas ja laaja-alainen vihreän siirtymän ja digitalisaation kehitysvaihe. Kaustisen seudulla uusia mahdollisuuksia on nähtävissä käynnistyvien suurhankkeiden (tuulivoimapuistojen, kaivostoiminnan), bio- ja kiertotalouden, uusiutuvan energian, monipaikkaisuuden, digitalisaation ja tietoliikenneyhteyksien kehittämisessä.

Nähtävissä on, että Kaustisen seutukunta muodostaa tulevaisuudessa vetovoimaisen alueen erityisesti uusiutuvan energian osalta. Seudulle on nousemassa Suomen suurin tuulivoimakeskittymä yli 200 tuulivoimalan voimin. Lisäksi alueella on valmisteilla Euroopan merkittävin litiumkaivos. Potentiaalia on myös biometaanin tuotannossa ja lähitulevaisuudessa jopa biopohjaisen vedyn tuottamisessa. Maaseudun rooli on monipuolistumassa ja tuotannon jalostusarvoa on mahdollista kasvattaa. Suomalainen maa-seutu tulee olemaan keskeinen toimija uusiutuvan energian tuotannossa ja myös hyödyntämisessä. Alueen tuulivoima- ja kaivoshankkeiden lähes kahden miljardin investoinnit ovat merkittävät koko Suomen mittakaavassa, puhumattakaan reilun 12 000 asukkaan seutukunnasta. Valmisteilla oleva tuulivoima vastaa jopa 10 % Suomeen 2030 mennessä rakentuvasta tuulivoimakapasiteetista. Lähitulevaisuudessa alueelta louhittava litiummalmi puolestaan riittää yli 200 000 sähköauton akun vuosituotantoon. Tulevat suurinvestoinnit tarvitsevat uudenlaista osaamista ja uusia osaajia. Toteutuessaan suurhankeohjelmat saavat aikaan käänteentekevän sysäyksen koko seudun kehitykselle. Vaikutukset tulevat olemaan erittäin merkittävät alueen elinkeinoelämälle ja kunnille sekä koko seudun pito- ja vetovoimalle. Seudulla on laadittu vuonna 2019 Kasvuohjelma suurhankkeiden hyödyntämiseksi sekä käynnistetty erilaisia ennakoivia toimenpiteitä.

Kiertotalouden ja laajasti määritellen biotalouden merkitys on kasvanut merkittävästi viimeisen kahden vuoden aikana ja tulee kasvamaan jatkossa vielä enemmän. Kansalliset ja EU:n erilaiset ohjelmat ja tuki-instrumentit ohjaavat kehittämistä ja investointeja ns. vihreää siirtymää toteuttaviin

hankkeisiin. Vihreän siirtymän edellytyksenä ovat uusiutuvat luonnonvarat ja biomassat, joiden osalta maaseutu metsineen, peltoineen ja toimialoineen on luonnollisesti vahvoilla. Ilman maaseutua vihreää siirtymää ei voida toteuttaa, jolloin kehityskulku nähdään maaseudulle mahdollisuutena ja menestystekijänä. Kaustisen seudulla toteutetaan parhaillaan hankkeita, joilla selvitetään, kehitetään ja pilotoidaan uusiutuvan energian käytön lisäämistä ja erilaisten tuotteiden jalostamista biomassasta. Käynnistymässä on lisäksi mm. biokaasun jakeluun ja biovedyn tuotantoon liittyviä selvityksiä yhdessä yritysten ja TKI-toimijoiden kanssa. Seudulla toteutetaan hankeohjelmaa, jonka tavoitteena on edistää uusiutuvan energian ekosysteemejä tukemaan maaseutualueiden rakennemuutosta.

Digitalisaation ja toimivien tietoliikenneyhteyksien merkitys on korostunut uudella tavalla. Keskeisiä haasteita ovat ensinnäkin se, miten kasvukustusten ulkopuoliselle Suomelle voidaan luoda sekä kuluttajille että yrityksille soveltuvat huippunopeat tietoliikenneyhteydet ja toiseksi se, miten langattomia tietoliikenneyhteyksiä ja mobiiliyhteyksiä, kuten 5G-verkkoja, voidaan hyödyntää ja sen käyttöönottoa edistää myös maaseudulla. Kaustisen seutukunta ja KaseNet Oy ovat valmistelleet yhteistyössä VTT:n, Nokian ja Jyväskylän yliopiston kanssa mittavaa hankeohjelmaa, jonka visio on, "Kaustisen seutukunnassa on Suomen parhaat ja kattavimmat maaseutualueen tietoliikennepalvelut. Kiinteiden ja langattomien yhteyksien teknologia-alusta ja kehittämisympäristö on kansainvälisestikin kiinnostava.". Kaustisen seudulla on saatavilla huippunopeat, vähintään 1 Gbps / 1 Gbps symmetriset kiinteät tai langattomat tietoliikenneyhteydet 70 %:lla asukkaista ja yrityksistä vuonna 2025. Hankeohjelmalla pyritään luomaan Seutuverkko 2.0, joka olisi uudentyyppinen kiinteät ja langattomat ratkaisut yhdistävä hybridiverkko. Verkon perustana toimisi nykyinen valokuituverkko. Toisena tavoitteena on luoda seudulle avoin 5G -testialusta operaattoreiden, TKI-toimijoiden, koulutusorganisaatioiden, yritysten ja julkisen sektorin käyttöön. Seutuverkko 2.0 konseptia on aloitettu viemällä käyttöön KASE Smart Countryside: Kuitua kylille -hankkeella, jonka avulla valokuituyhteyden saatavuutta pyritään parantamaan. Sähköisten, verkon kautta toimivien asiointipalvelujen ja toimintaa tehostavien tukijärjestelmien käyttö tulee jatkossa korostumaan keskeisenä kehityskohteena niin seutukunnan kuin kuntien osalta. Julkisten palvelujen digitalisaatio ja palvelujen sähköistäminen parantaa palvelujen saavutettavuutta ja julkisen talouden kustannustehokkuutta. Digitalisaatio edellyttää kuitenkin vakaita, nopeita ja turvallisia tietoliikenneyhteyksiä seudulla sekä laajasti koko Suomessa ja Euroopassa. Tietoliikenneyhteyksien kattavuus ja saatavuus yrityksille, TKI-toimijoille ja asukkaille on kriittinen menestystekijä digitalisaatioon perustuvalle kehitykselle.

Kattavat, nopeat ja turvalliset yhteydet mahdollistavat julkisen ja yksityisen sektorin digi- ja etäpalvelut. Kuntien yhteinen digistrategia ohjaa jatkossa kuntien ja seutukunnan digipalveluiden kehittämistä. Samaan teemaan liittyy myös monipaikkaisuuden ja erilaisiin etätyön ja -yrittäjyyden mallien kasvu. Maaseutu tarjoaa jatkossa realistisen vaihtoehdon työskennellä sellaisissa johto-, suunnittelu-, asiantuntija- ja palvelutehtävissä, joita voidaan suorittaa tietoverkon kautta. Työn teon sijaintipaikan merkitys vähenee. Samoin yritysten liiketoimintaa voidaan toteuttaa kasvavassa määrin kasvukeskusten ulkopuolella. Tämä jo koronan myötä toteutunut muutos mitä todennäköisimmin vahvistuu pidemmällä aikavälillä, vaikuttavia tekijöitä ovat

mm. työvoiman saatavuus, asumisen viihtyvyys ja turvallisuus, liikkumisen tarpeen vähentyminen ja hiilipäästöjen vähentämistarve.

Seudulla on vahva aineeton ja aineellinen kulttuuriperintö. Kulttuuri on olennainen ja suuri osa arkea ja juhlaa sekä tapahtumia. Kansanperinne (kulttuuri, musiikki, hyvinvointi) sekä alueen turvallisuus, rauhallisuus, luonto ovat mahdollisuuksia vastata elämys- ja luontomatkailun sekä vastuullisten matkailupalveluiden kysynnän kasvuun. Suurena mahdollisuutena seudun matkailun, tunnettavuuden ja palvelujen kehittymiselle nähdään Unescon aineeton kulttuuriperintö -status. Unesco -status tuo muun muassa mahdollisuuden luoda uusia kestäviä matkailukonsepteja ja lisätä vastuullista matkailua.

Pidemmän aikavälin uhkakuvia ovat turvetuotantoalan lisääntyvät vaikeudet alan toimintaedellytysten heikentyessä energiapolitiikan linjausten vuoksi, turkistuotannon vaikeutuminen poliittisen, taloudellista epävarmuutta lisäävän keskustelun ja kuluttajakäyttäytymisen muutosten vuoksi sekä maatilatalouden epävarmuuden lisääntyminen ja kannattavuuden heikentyminen kustannusten kasvun ja päästöjen vähentämispaineiden vuoksi. Koalat ovat seudulle hyvin merkittäviä elinkeinoelämän tukijalkoja, joten toimialojen tukemiseen muutoksessa sekä uusien mahdollisuuksien löytäminen on erittäin tärkeää.

Seudulla tulee edelleen kiinnittää huomiota työpaikkojen luomisen ja elinkeinoelämän kehittämisen ohella alueen muuhun toiminta- ja palveluympäristöön, jotta seutu kykenisi olemaan varteenotettava vaihtoehto asumiseen. Niin seudullisessa kuin kuntien toiminnassa pito- ja vetovoiman lisääminen - nykyisten asukkaiden pitäminen seudulla ja uusien asukkaiden saaminen seudulle – tulee nostaa tärkeään rooliin.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Kaustisen seudun lähitulevaisuus näyttää lupaavalta sekä jo olemassa olevan yritystoiminnan kasvun ja kehittymisen että uusien elinkeinoelämän mahdollisuuksien avautumisen valossa. Koronan jälkeinen elpyminen on käynnistynyt seudulla ennakoitua paremmin: yritystoiminta kehittyy ja kasvaa, työllisyysaste nousee ja työvoiman kysyntä kasvaa. Käynnistyvät suurhankkeet tuulivoimassa ja kaivostoiminnassa sekä ns. vihreän siirtymän myötä tapahtuvat investoinnit mm. bio- ja uusiutuvan energian sekä kiertotalouden osalta tulevat vahvistamaan seudun kehittymistä. Edelleen digitalisaation, monipaikkaisuuden ja useiden toimialojen kehittymisnäköymät (puurakentaminen, elintarviketeollisuus, alkutuotanto ja laajemmin koko biotalouden sektori) ovat seutua vahvistavia. Seudun haasteet liittyvät lyhyellä aikavälillä turvetuotannon vähentymiseen ja pitkällä aikavälillä turkistuotannon rakennemuutokseen. Nämä toimialat ovat seudun elinkeinoelämän tukijalkoja, joiden korvaaminen on haastavaa ja johon tulee panostaa. Lisäksi haasteita on jo tällä hetkellä toisaalta työvoiman saatavuudessa yritysten kasvun tueksi ja toisaalta työttömyyden rakenteen muuttumisessa pitkäaikaistyöttömyyteen.

2. Huomioita tarvittaviin toimenpiteisiin

Elinkeinoelämän kehittäminen

Korostamme seudun tilannekuvan, uhkien ja mahdollisuuksien perusteella suoraan ja välillisesti liittyvien yritysten lisäksi laaja-alaisesti seudun toimi-

aloille kohdistuvaa yritys- ja toimialalähtöistä kehittämistoimintaa ja siihen liittyviä erilaisia toimenpiteitä, kuten ohjausta, neuvontaa, konsultointia, liiketoiminta-, kehittämis- ja investointisuunnitelmien laatimista sekä osaamisen kehittämistä. Kehittämisen tueksi tarvitaan erilaisia investointitukia ja TKI-toimenpiteitä. Yritys- ja toimialakohtaisten toimenpiteiden lisäksi on panostettava laaja-alaisesti kehittymisen mahdollistavaan toimintaympäristöön, joka sisältää yrityspuistokokonaisuuksia, toimitiloja ja infrastruktuuria (logistiikka ja tieyhteydet, sähkö-, vesi- ja energiaverkot sekä tietoliikenneyhteydet).

TKI-toiminnan lisääminen

Kyvykkyys koulutukseen ja kansainvälistymiseen sekä innovatiiviseen tuotekehitykseen myös maaseudulla. Maaseudulla tulee kehittää TKI-toimintaa ottaen huomioon toimialojen rakennemuutokset (turve- ja turkistuotanto) että ns. vihreän siirtymän mahdollisuudet. Maaseudun rooli ja elinvoima tulee kasvamaan huomattavasti tässä historiallisessa muutoksessa ja sitä tulee tukea paikallis- ja seutulähtöisesti suoraan kohdealueella jalkauttamalla ja muodostamalla asiantuntijajyksiköitä yrityksiä ja muita toimijoita palvelemaan.

Korostamme seudun mahdollisuuksiin ja vahvuuksiin pohjautuvaa sekä uhkia vähentävien TKI-toimenpiteiden välttämättömyyttä ja käynnistymistä nopealla aikataululla aluetalouden vahvistamiseksi. TKI -toiminnassa on tärkeää se, että toimintaa jalkautetaan seudulle konkreettisella ja näkyvällä tavalla, jotta asiantuntijoiden resurssit ja osaaminen ovat välittömästi seudun yritysten ja muiden toimijoiden hyödynnettävissä. Laaja verkostoituminen on välttämätöntä, mutta sitä pitää tehostaa siten, että TKI-toimijat vastaavat myös maaseudun tarpeisiin ja mahdollisuuksiin entistä vahvemmin. Tässä työssä maaseudun yritykset, kehittäjät, kunnat ja muut toimijat tulee ottaa mukaan sekä suunnitteluun että toteutukseen entistä vahvemmin. Maakuntakeskuksessa toimivat TKI-yksiköt tulee jalkauttaa paremmin maaseudulle ja TKI-yksiköiden, asiantuntijaverkostojen ja hubien syntymistä maaseudulle tulee edistää voimakkaasti, jotta esimerkiksi ns. vihreän siirtymän mahdollisuudet voidaan hyödyntää maakunnallisesti.

Saavutettavuuden kehittäminen

Tietoliikenneyhteyksien saatavuus on kriittinen menestystekijä seudulle ja laajemminkin maaseudulle. Tietoliikenneyhteyksien nopeudet ja kattavuus maaseudulla tulee nostaa voimakkaammin esille sekä tehokkuus ja kattavuus kaikissa kunnissa. Alla olevassa taulukossa on vuoden 2020 tilanne kiinteän laajakaistan saatavuudesta (Traficom, kiinteän laajakaistan saatavuustaulukko). KaseNet Oy on nostonut yhteysnopeuksia 1 Gbps / 1 Gbps symmetriseen nopeuteen vuoden 2021-2022 aikana valokuituverkkonsa alueella. Kiinteiden ja langattomien tietoliikenneyhteyksien kehittämiseen ja investointeihin on erittäin tärkeää panostaa, sillä ne mahdollistavat laajemmin yksityisen ja julkisen sektorin kehittymistä sekä TKI-toimintaa.

Esitämme maakuntaohjelman kehittämistavoitteeksi kantateiden 63 ja 86 muodostaman kehityskäytävän edistämistä ja muodostamista välillä Oulu-Ylivieska-Toholampi-Kaustinen-Evijärvi-Seinäjoki. Perusteluna on, että ko. kehitysväylä on raskaan liikenteen käytetyin reitti välillä Tampere-Seinäjoki-Oulu sekä lyhin reitti Turku-Oulu -välillä (36 km lyhyempi vrt. VT 8). Reitti on useaa maakuntaa yhdistävä ja niiden kasvavaa elinkeinoelämää

palveleva ja mahdollisuuksia luova kehityskäytävä, jonka liikennemäärät ovat voimakkaassa kasvussa. Reitin varrella sijaitsee huomattavaa vientiteollisuutta ja se luo liikenteen, asioinnin ja logistiikan rungon VT8 ja VT4 välisellä alueella muodostuvalla kehittyvällä ja kasvavalla alueella. Teiden varrella sijaitsevat kaupungit ja kunnat ovat muodostaneet yhteisen kehittämisyhdistyksen asian edistämiseksi ja ovat tuoneet sen merkitystä esille valtion hallinnossa ja poliittisille päätöksentekijöille. Reitti vähentää ympäristövaikutuksia ja varmistaa kansallista huoltovarmuutta etelä-pohjois-suunnassa. Kehityskäytävän haasteena ja ongelmana on erityisesti ns. pullonkaula välillä Kaustinen – Evijärvi, Ina. Tien heikko kunto erityisesti talviolosuhteissa estää reitin käyttöä raskaan liikenteen osalta ko. välillä ja pidentää matkaa epäsuoran reitin vuoksi. Tien kunnossapitoluokitus ei ole riittävällä tasolla ja sen varrella on liikenneturvallisuutta vaarantavia tekijöitä koko matkalla, erityisesti Ina-Kaustinen, Toholampi, Sievi-Ylivieska kohdilla. Kehityskäytävän parantaminen vaatii suunnittelu- ja investointirahoitusta ja kunnossapitoluokkien nostamista. Kunnat ovat esittäneet, että kantateiden 63 ja 86 välillä Kauhava-Liminka luokitus nostetaan valtatieksi ja teiden numerointi yhdenmukaistetaan. Tieluokituksen nostaminen valtatieksi edistää investointien ja kunnossapitotoimien kohdistumista kehityskäytävälle. Muodostuva kehityskäytävä lisäisi maakunnan vetovoimaa ja kilpailukykyä toimintaympäristönä, jonka logistiikan ja liikennejärjestelmän perusta on vahva elinkeinoelämän kasvu ja kehitymiselle. Kehityskäytävä lisäisi huomattavasti sekä raskasta että henkilöliikennettä.

Osaaminen

Osana suurhankkeita alueelle syntyy voimakas sähköiseen liiketoimintaan painottuva liiketoiminta-ala.

Tämä kokonaisuus tarvitsee koulutettua työvoimaa muun muassa sähköasennusta hallitsevia osaajia, sähköinsinöörejä ja diplomi-insinöörejä.

Osaamisen kehittäminen edellyttää riittävien taloudellisten resurssien varmistamista ja ohjaamista tämän kokonaisuuden onnistumiseksi.

Veto- ja pitovoima sekä hyvinvointi

Maakuntaohjelmassa todetaan, että toimivat palvelut ja sujuva arki ovat edellytys maakunnan kilpailukyvyille, veto- ja pitovoimalle sekä hyvinvoinnille. Tavoitteena on julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön ja kumppanuuden kehittäminen sosiaali- ja terveyssektorin palvelujen järjestämisessä ja toimivien ja tasavertaisesti saavutettavissa olevien digitaalisten palvelujen kehittämisessä. Nämä huomiot ovat erittäin osuvia ja tärkeitä erityisesti maaseudulla. Toimiva, saavutettavat peruspalvelu (kunnat, sote, valtio) luovat elinvoimaa ja viihtyvyyttä sekä myös lisäävät turvallisuutta ja hyvinvointia alueen asukkaille. Ne ovat myös välttämätön edellytys uusille asukkaille, perheille ja yrityksille.

Kunnanjohtaja: Kunnanhallitus päättää hyväksyä Keski-Pohjanmaan maakuntastrategiasta 2040 ja maakuntaohjelmasta 2022–2025 laaditun lausunnon.

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.
